

KIOSK

Dossier: 118445 - Cultuurwerk: Projectsubsidie voor een bovenlokaal cultuurproject (Decreet Bovenlokale Cultuurwerking 2018) - 17-04-2024

Titel: Voor de eeuwigheid ontsloten. Funerair erfgoed op 6 kerkhoven in Haspengouw creatief en duurzaam in de kijker.

Fase: aanvraag

Titel van het project

Voor de eeuwigheid ontsloten.

Funerair erfgoed op 6 kerkhoven in Haspengouw creatief en duurzaam in de kijker.

Startdatum van het project

01/01/2025

Einddatum van het project

20/12/2027

Vat je project kort samen.

Met 'Voor de eeuwigheid ontsloten' willen Erfgoed Haspengouw, IOED Haspengouw west en IOED Oost voor de eerste keer samen de mogelijkheden onderzoeken om het funerair erfgoed van Haspengouw zowel erfgoed- als creatief-artistiekgewijs duurzaam te ontsluiten. De bouwstenen zijn het rijk geschakeerde cultureel en onroerend erfgoed van 6 verstilde kerkhoven. De erfgoedgemeenschap 'de kerkhofgangers' documenteert, inventariseert en waardeert. Culturele partners in Haspengouw zoals academies, toneel- en muziekverenigingen en andere actoren verkennen en experimenteren met de ingezamelde collectie van foto's, prentjes, objecten, getuigenissen over tradities en gebruiken om het op een creatieve en verbindende manier te ontsluiten met belevingsvolle producties zoals locatietheater, expo's, podcastverhalen... Zo willen we samenwerken aan een breed draagvlak om de stilte van de kerkhoven te verbreken en er opnieuw toegankelijke en betekenisvolle plekken in de dorpsgemeenschappen van te maken.

Projectomschrijving

Wat ga je doen en hoe pak je het aan? Werk je project uit in verschillende stappen. Geef bij elke stap aan wat die inhoudt en wanneer je die zet. Voor meerjarige projecten werk je minstens het eerste jaar volledig uit, maar geef je ook al de grote stappen voor de volgende jaren aan. Motiveer waarom je voor een meerjarig project kiest.

In 'Voor de eeuwigheid ontsloten' vloeien het erfgoedgegeven en de artistieke verwerking organisch in elkaar: het cultureel en onroerend erfgoed vormt de basis om de creatieve en artistieke ontsluiting door diverse partners mogelijk te maken. In de voorbereidende fase zullen de samenstelling van de stuurgroep en de aanstelling van de projectcoördinator gebeuren. Tevens wordt de eerste oproep gelanceerd voor 'de kerkhofgangers, de vrijwilligers die het engagement opnemen om een nieuwe erfgoedgemeenschap te vormen.

2025

- *Januari*: Verder concretiseren van het projectplan door de projectcoördinator.
- *Vanaf februari*: Vorming: lessenreeks van min. 10 sessies met theorie en praktijkonderzoek op het terrein voor 'de kerkhofgangers' op diverse locaties en gespreid over lange periode. Met o.a. aandacht voor typologie en iconografie van graven, graftekens en decoratieve elementen in verschillende materialen/ documenteren, leren inventariseren en waarderen van kerkhoven/ Haspengouwse heraldiek (h)erkennen/ belang van grondig bronnenonderzoek...
Toepassen van de vorming in de praktijk op 6 kerkhoven in Haspengouw (in deelgemeenten van Gingelom, Heers, Voeren, Hoeselt, Riemst en Borgloon).
- *Februari, mei, september, november*: Telkens 2 inzamelingsdagen voor het verzamelen van foto's, filmbeelden, objecten, doodsbrieven- en prentjes (en de bijhorende info).. Met bijzondere aandacht voor verhalen en anekdotes over o.a. markante personen en dorpsfiguren gelinkt aan bepaalde graven of grafmonumenten, over specifieke begravingen zoals kinder- en oorlogsgraven. Documenteren van diverse levende en reeds verloren gegane tradities en gebruiken van lokale begrafenisrituelen en herdenkingen doorheen verschillende generaties (rouwkapellen, (paarden)corbillard en rouwstoeten, begraving en crematie, rouwkledij en -juwelen, dodenhuisjes....)
Verwerking van de collectie, aangevuld met info uit het terreinonderzoek, in MuseumPlus
Continu ondersteuning bij het digitaliseren en ontsluiten van interessante privécollecties, van doodsbrieven en -prentjes door lokale verenigingen in de door EH ontworpen databank.
- *Vanaf september*: Diverse artistieke partners maken kennis met het reeds verzamelde materiaal tijdens infosessies, doen inspiratie op, krijgen externe begeleiding en starten met de voorbereidingen om kunstzinnig aan de slag te gaan

2026

- Continuering opleiding de kerkhofgangers
- Verder experimenteren door de diverse culturele verenigingen en academies met het verzamelde materiaal in voorbereiding van creatieve ontsluitingen, met respect en eerbied voor het kerkhof. Bijkomende informatie verzamelen via gerichte interviews en opzoekingen.
- Start voorbereiding van de podcastreeks om de verzamelde getuigenissen, vergeten en verloren verhalen op een toegankelijke manier voor een breed publiek te (leren) ontsluiten. Hierbij aansluitend de voorbereiding voor ontsluiting in de Erfgoedapp.
- Mogelijkheid onderzoeken van een blijvende ingreep op de kerkhoven om de beleving duurzaam te versterken
- Lezingenreeks verspreid over 2026 en 2027 over o.a.: ambachten in dienst van de eeuwigheid vroeger en nu (natuursteenbewerker, smid, letterkapper, begrafenisondernemer...) / begrafenisrituelen en gebruiken van prehistorie tot nu in Haspengouw / fauna en flora op het kerkhof / gedrukte rouw: doodsbrieven en -prentjes doorheen de tijd en met link naar genealogie...
- Kerkhofwandelingen door De kerkhofgangers

2027

Presentatie van creatieve, artistieke ontsluitingsproducten op de 6 kerkhoven via

- Kleinschalige culturele projecten die de sociale cohesie versterken: o.a. verteltheater op diverse locaties, muzikale producties en artistieke expo's
- QR-codes en de Erfgoedapp
- Podcastverhalen
- Blijvende ingrepen ter ondersteuning van duurzame beleving

Gerichte communicatieacties via de kanalen van alle partners.

Continue evaluatie en bijsturing. De kerkhofgangers zullen in de toekomst als funerair erfgoed specialist in Haspengouw flexibel inzetbaar zijn.

Waarom organiseer je dit project? Welke doelen/resultaten wil je bereiken en hoe ga je ze eventueel meten? Hoe zal je die eventueel verduurzamen?

Waar komt het idee voor dit project vandaan? Wat is de aanleiding/nood/opportuniteit om dit project te organiseren? Hoe neem je de resultaten eventueel mee naar de toekomst: hoe landen ze binnen de reguliere werking, hoe zet je in op kennisdeling, ... ?

De aanleiding voor dit project is drieledig. In Haspengouw gebeurt momenteel zeer verspreid lokaal onderzoek op kerkhoven. Op vraag van gemeentebesturen i.h.k.v. concessievernieuwingen/opruiming wordt gewerkt aan lijsten van waardevolle graven. Dit werk wordt vaak met goede moed gestart door de heemkundige kringen maar vraagt veel engagement, langdurige inzet, specifieke kennis en kunde en geraakt soms niet verder dan een lijst of persoonlijk onderzoek zonder verdere ontsluiting. Tegelijkertijd bieden de lokale kerkenbeheersplannen en de geactualiseerde kerkenbeleidsplannen vanaf 2025 opportuniteiten om het funerair erfgoed beter op de kaart te zetten en dit mee te nemen in de verdere uitwerking van deze plannen. Sinds 2023 onderzoeken EH, IOED Oost Haspengouw en Voeren en IOED West de mogelijkheden om vanaf 2027 samen te werken aan een beter kwaliteitsvol integraal en geïntegreerd erfgoedbeleid in Haspengouw met een sterke dienstverlening. De aanwezige expertise, kennis en kunde in de drie professionele organisaties zouden op deze manier optimaal in het veld ingezet kunnen worden.

Met 'Voor de eeuwigheid ontsloten' willen de drie organisaties voor de eerste keer samen een concreet project uitwerken en hiermee de toon zetten voor de opportuniteiten die zich aandienen in het brede erfgoedveld in de komende beleidsperiode. In het project staat het waardevol en bijzonder funerair cultureel en onroerend erfgoed op de Haspengouwse kerkhoven en de creatieve ontsluitingsmogelijkheden ervan met partners centraal.

Dit project zet sterk in op participatie van diverse actoren en dit vertaalt zich ook in de ambitieuze doelen, meetbare resultaten en duurzame verankering:

- Minstens 12 gemotiveerde vrijwilligers (1 uit elke gemeente) die de vorming als kerkhofganger volgen en naderhand lokale aanspreekpunten als funerair erfgoedambassadeur zijn
- Vormingreeks voor het in kaart brengen, leren inventariseren en documenteren van funerair erfgoed op 6 kerkhoven waarbij de nadruk ligt op langdurige kennisopbouw en expertisedeling
- Min. 8 inzameldagen voor extra materiaal. Dit wordt verzameld in een collectie op MuseumPlus
- Min. 3 toneelverenigingen maken een locatievoorstelling en verdiepen hun vaardigheden m.b.t. het verwerken van aangereikte verhalen en getuigenissen
- Min. 1 Haspengouwse academie gaat creatief aan de slag
- Min. 2 subsidieaanvragen bij EH m.b.t. funerair cultureel erfgoed

- Min. 3 verenigingen/privépersonen gebruiken de databank voor inventarisatie en ontsluiting van doodsbrieven- en -prentjes
- Min 100 deelnemers per publieksactiviteit
- Podcastreeks met min. 6 afleveringen
- Opname van nieuwe partners in het Haspengouws erfgoednetwerk
- Versterken van de sociale cohesie in de lokale dorpsgemeenschappen door publieksactiviteiten, blijvende ingrepen op de kerkhoven en duurzame ontsluiting

Voor wie zet je dit project op? Hoe wil je de beoogde doelgroepen bereiken en betrekken?

Voor en/of met wie wil je het project realiseren? Hoe zorg je ervoor dat je deze doelgroep(en) effectief bereikt met het project? Welke communicatiestrategie hanteer je, welke methodieken wil je gebruiken, ...?

‘Voor de eeuwigheid ontsloten’ is er niet alleen om in Haspengouw de paden te effenen voor een meer vanzelfsprekende samenwerking tussen cultureel en onroerend erfgoed en de professionele organisaties EH, IOED Oost en IOED Haspengouw west dichterbij elkaar te brengen. Het project biedt een kader om de mogelijkheden voor een meer geïntegreerde en integrale werking te verkennen en om te experimenteren. De theorie wordt omgezet in de praktijk.

Het project wil ook een nieuwe erfgoedgemeenschap ‘de kerkhofgangers’ van onderuit te laten groeien, hen deskundig op te leiden en duurzaam te verankeren in de reguliere erfgoedwerking. Er zijn heel wat lokale geïnteresseerden die op de een of andere manier met funerair erfgoed in hun eigen omgeving bezig zijn. Met dit project willen we hen samenbrengen, een goede omkadering bieden om hun expertise te laten groeien, hun blik te verbreden en hen op termijn breed inzetbaar te maken voor de hele gemeenschap. Ze worden bereikt via de bestaande netwerken en via gerichte oproepen langs verschillende kanalen.

Daarnaast wil het project de creatieve en artistieke mogelijkheden exploreren om dit bijzonder erfgoed op 6 kerkhoven beter te ontsluiten en duurzaam zichtbaar te maken. Er zijn in Haspengouw heel wat actoren die openstaan voor nieuwe erfgoedgeïnspireerde ideeën om via een samenwerking met nieuwe partners tot creatieve uitingen te komen. Samen met hen tasten we de mogelijkheden af en werken we toe naar diverse vormen van publieksactiviteiten zoals een podcastreeks, muzikale vertellingen, theatervoorstellingen op locatie, bestendige ingrepen voor betekenisvolle ontsluiting.... Dit doen we met heemkundige kringen, met diverse podiumkunstenverenigingen en academies. Met een aantal partners zijn hiervoor al intentieverklaringen opgesteld. Samen bekijken we welke extra (externe) ondersteuning nodig is om de aangeboden informatie (vanuit de kerkhofgangers en de inzameldagen) op een verfrissende en actuele manier te verwerken.

Door de keuze om in 6 'proeftuinen' te werken, is ook de lokale gemeenschap vanaf het begin nauw betrokken. Vanaf het begin wordt er gewerkt aan sensibilisering en bewustmaking van het belang van efficiënte en duurzame erfgoedzorg voor deze bijzonder plekken in de (dorps)gemeenschap.

Waarom is je project bovenlokaal? Welke elementen (inhoudelijke, organisatorische en/of geografische) maken het project bovenlokaal? Heeft je project eventueel een voorbeeldfunctie voor het bovenlokale veld?

‘Bovenlokaal’ kan intergemeentelijk, regionaal, interstedelijk en/of provinciaal betekenen. In ieder geval moet het project de lokale gemeentegrenzen overstijgen, zonder een weerslag te hebben op het Vlaamse en (inter)nationale niveau. Daarbij moet het project inspelen op een bepaalde bovenlokale context, nood en/of opportuniteit. Aantonen dat je project bovenlokaal is kan op basis van een combinatie van volgende

elementen: inhoudelijke samenwerking, uitwisseling tussen diverse (transversale) partners, geografisch bereik en uitstraling, publieksbereik, communicatieaanpak, ... Beschrijf indien van toepassing hoe jouw project een voorbeeld kan zijn voor het bovenlokale veld.

Draagvlak bovenlokaal niveau: De raad van bestuur van EH vindt sensibilisering rond cultureel erfgoed in de meest brede zin erg belangrijk. Hiervoor zet EH o.a. in op grensoverschrijdende projecten, zowel letterlijk (over gemeentegrenzen heen) als figuurlijk (een onderwerp dat heel de regio beroert). Met dit project wil EH de samenwerking met de 2 intergemeentelijke onroerend erfgoedwerkingen in Haspengouw stimuleren en activeren. Ondanks de nauwe link tussen het cultureel en onroerend erfgoed heeft de werking van de organisaties zich de voorbije jaren afzonderlijk ontwikkeld met specifieke samenwerking rond netwerkmomenten. In dit project brengen we voor het eerst onze expertises samen om een antwoord te geven op vragen vanuit de gemeenschap en te werken aan een breed gedragen gemeenschappelijk resultaat. Zo kunnen niet alleen zoveel mogelijk verenigingen en actoren uit diverse domeinen actief deelnemen maar ook de inwoners van Haspengouw optimaal bereikt worden. In een actief betrokken stuurgroep brengen we relevante lokale en bovenlokale partners samen voor een brede en dynamische projectcoördinatie.

Samenwerking over gemeentegrenzen heen: Het werkingsgebied van EH telt 12 gemeenten in Zuid-Limburg. Doel is om over de gemeentegrenzen heen verenigingen en mensen participatief te betrekken bij 'Voor de eeuwigheid ontsloten' o.a. via het vormingsaanbod en de ruime publiekswerking en een nieuwe dynamiek rond funerair erfgoed in gang te zetten. Daarnaast zullen de resultaten op termijn over heel Haspengouw inzetbaar te maken.

Specifieke noden: In het kader van de actualisering van de kerkenbeleidsplannen komt het behoud en beheer van het funerair erfgoed zijdelings mee in beeld. Om voor de toekomst de nodige stappen te kunnen zetten is het nu hoog tijd om de aanwezige expertise bij de betrokken organisaties te versterken en naar een hoger niveau te tillen. Daarnaast is het belangrijk om de problematiek naar een breed publiek te vertalen en nieuwe creatieve manieren voor betekenisvolle ontsluiting op deze bijzondere locaties te zoeken. Met dit project willen we in nauwe samenwerking met verschillende partners inzetten op die noden.

Communicatie met regionale focus: Zowel de eigen communicatiekanalen van EH, die van de (boven)lokale partners als de lokale gemeentelijke kanalen (websites, nieuwsbrieven, sociale media, info- en ledenbladen) zullen voor het project optimaal worden ingezet. De Erfgoedkrant Haspengouw wordt tweemaal per jaar digitaal en op papier bedeed in alle gemeenten, de maandelijkse digitale nieuwsbrief wordt over de grenzen van het werkingsgebied heen naar meer dan 1800 adressen verstuurd. Via lokale en regionale perscontacten zal er regelmatig in woord en beeld gecommuniceerd worden.

Betrokkenheid bovenlokale partners: Met onderstaande partners is er een intensieve expertisedeling en kennisdeling over funerair erfgoed en wordt het Haspengouws erfgoednetwerk uitgebreid en verstevigd.

Met welke partners in en/of buiten de culturele sector werk je samen? Wat is hun rol in dit project?

- IOED Oost Haspengouw en Voeren en IOED Haspengouw west zijn de aangewezen partners om 'Voor de eeuwigheid ontsloten' als project mee te realiseren. Vanuit hun specifieke werking zijn de onroerenderfgoeddiensten nauwer betrokken bij adviesverlening rond funerair erfgoed in de gemeenten. Maar middelen om meer te kunnen betekenen en doen zijn er echter niet. De IOED's zien voldoende opportuniteiten maar ontbreken mankracht en middelen om er een effectief speerpunt in hun werking van te maken. Daarom is dit project interessant om met vereende krachten en bundeling

van expertises de mogelijkheden te onderzoeken en samen te experimenteren en ervaring op te doen met nieuwe actoren in het netwerk en andere soorten ontsluitingstools.

- Regionaal Landschap Haspengouw & Voeren is via IOED Haspengouw west (projectvereniging onder RLH&V) betrokken partner om het landschappelijk gegeven van de 6 kerkhoven mee te onderzoeken en advies voor duurzame landschappelijke elementen te verlenen.
- Culturele verenigingen: Voor de creatieve output van het project wordt samengewerkt met lokale verenigingen die met dit thema aan de slag willen gaan. Op basis van een aantal gesprekken zien al 3 toneelverenigingen de meerwaarde in om dit niet alledaags thema te onderzoeken op basis van het aangereikte materiaal en creatief-artistiek te verwerken voor een breed publiek. Hun lokale verankering binnen de kleine dorpsgemeenschappen is een grote troef en zal een positieve impact hebben op de weerklank en de betrokkenheid van de lokale gemeenschappen bij dit project.
- Academie Haspengouw en Kusntacademie Voeren-Riemst: Binnen de verschillende disciplines in de academie is er interesse om het onderwerp op te pakken en ideeën voor creatieve verwerking te realiseren.
- Met andere organisaties en verenigingen zoals PARCUM, Epitaaf vzw, LUCA School of Arts en verschillende zelfstandige consultants zijn positieve gesprekken al gevoerd of nog gepland die bij goedkeuring opnieuw worden opgepakt en verder geconcretiseerd. Zodra het parkbureau van het Landschapspark 'Hart van Haspengouw' is opgestart, is dit ook een interessante partner.

LOCATIES IN VLAANDEREN

Op welke locaties in Vlaanderen vindt je project plaats? Voeg rijen toe indien nodig.

Postcode Vlaanderen

3890

Geef telkens per postcode of gemeente, het land en de locatie (zaal, terrein, ...) op. Let op! Een project kan nooit alleen in een Brusselse tweetalige gemeente plaatsvinden. Er moet altijd een Vlaamse gemeente betrokken zijn. Vul enkel locaties in waar initiatieven of activiteiten plaatsvinden, niet de vestigingsplaatsen van partnerorganisaties.

Toelichting bij locatie

Gingelom -
kerkhof van
Vorsen of
Kortijs

Postcode Vlaanderen

3790

Geef telkens per postcode of gemeente, het land en de locatie (zaal, terrein, ...) op. Let op! Een project kan nooit alleen

in een Brusselse tweetalige gemeente plaatsvinden. Er moet altijd een Vlaamse gemeente betrokken zijn. Vul enkel locaties in waar initiatieven of activiteiten plaatsvinden, niet de vestigingsplaatsen van partnerorganisaties.

Toelichting bij locatie

Voeren -kekhof
van Moelingen
of 's
Gravenvoeren

Postcode Vlaanderen

3870

Geef telkens per postcode of gemeente, het land en de locatie (zaal, terrein, ...) op. Let op! Een project kan nooit alleen in een Brusselse tweetalige gemeente plaatsvinden. Er moet altijd een Vlaamse gemeente betrokken zijn. Vul enkel locaties in waar initiatieven of activiteiten plaatsvinden, niet de vestigingsplaatsen van partnerorganisaties.

Toelichting bij locatie

Heers - kerkhof
van Mettekoven
of Vechmaal
(SInt-Pieters-
Heurne)

Postcode Vlaanderen

3770

Geef telkens per postcode of gemeente, het land en de locatie (zaal, terrein, ...) op. Let op! Een project kan nooit alleen in een Brusselse tweetalige gemeente plaatsvinden. Er moet altijd een Vlaamse gemeente betrokken zijn. Vul enkel locaties in waar initiatieven of activiteiten plaatsvinden, niet de vestigingsplaatsen van partnerorganisaties.

Toelichting bij locatie

Riemst -
kerkhof van
Vlijtingen

Postcode Vlaanderen

3730

Geef telkens per postcode of gemeente, het land en de locatie (zaal, terrein, ...) op. Let op! Een project kan nooit alleen in een Brusselse tweetalige gemeente plaatsvinden. Er moet altijd een Vlaamse gemeente betrokken zijn. Vul enkel locaties in waar initiatieven of activiteiten plaatsvinden, niet de vestigingsplaatsen van partnerorganisaties.

Toelichting bij locatie

Hoeselt -
kerkhof van
Schalkhoven

Postcode Vlaanderen

3840

Geef telkens per postcode of gemeente, het land en de locatie (zaal, terrein, ...) op. Let op! Een project kan nooit alleen in een Brusselse tweetalige gemeente plaatsvinden. Er moet altijd een Vlaamse gemeente betrokken zijn. Vul enkel locaties in waar initiatieven of activiteiten plaatsvinden, niet de vestigingsplaatsen van partnerorganisaties.

Toelichting bij locatie

Borgloon -
kerkhof van
Grootloon